

Lucie Poskočilová: Hudba v českém vězeňství

Posudek vedoucího práce

Diplomová magisterská práce Lucie Poskočilové „Hudba v českém vězeňství“ je prvním odborným textem na toto téma a jako takovou je ji třeba ocenit a celkově vnímat. Zatímco například v anglosaské etnomuzikologii se o hudbě ve věznicích už několik dekad utváří badatelský diskurz (na konferencích americké Society for Ethnomusicology se lze opakovaně setkat se specializovanými panely, letos v dubnu se na Oxfordské univerzitě na toto téma konal kulatý stůl atd.), u nás se jedná o novinku, a to rozhodně vítanou. V anglosaském prostředí a u nás totiž na první pohled existují rozdíly už například v tom, kdo se podílí na organizování hudebních aktivit. Zatímco tam jde často o různé vnější aktéry, jako jsou neziskové organizace a v nejširším slova smyslu charity, tady hraje klíčovou roli státní vězeňská služba. Zatímco tam výzkum bývá už leckdy aplikovaný, tady jde stále o porozumění základnímu fungování. Průkopnická situace s sebou v případě diplomové práce Lucie Poskočilové přinesla jak benefity: v podstatě veškeré poznatky lze v českém kontextu prezentovat jako nové, tak některé problémy: riziko zahlcení množstvím dat a otázku, jak všechna nová data pro potřeby diplomové práce smysluplně vytěžit a zpracovat.

Autorka svůj výzkum situuje do oblasti etnomuzikologie a jako metodu si zvolila hudební etnografii. V práci se zaměřuje na tři oblasti: na poslech hudby uvězněnými prostřednictvím médií (společný poslech rádia a televize, individuální poslech na přenosných zařízeních), dále na koncertování kapel zvenčí ve věznicích, a nakonec na nejrozličnější živé hudební aktivity samotných uvězněných (organizované aktivity jako vězeňské kapely, sbory a zpěv při bohoslužbách na jedné straně a individuální muzicírování na straně druhé), přičemž sleduje perspektivu jak uvězněných, tak vězeňské služby. V úvodu se také snaží postihnout problémy provádění vězeňské etnografie vůbec a naznačuje obtíže, jimž při vlastním vstupování do terénu čelila. Hlavním cílem práce je podle autorky zmapovat systém fungování nejrozličnějších s hudbou spojených aktivit v českých věznicích a ukázat některé mechanismy působení hudby na odsouzené (s. 10).

Asi nejpodstatnějším obecným závěrem je, že – navzdory totální povaze vězeňské instituce jako takové (Goffman 1961) – se v českých věznicích poslech a provozování hudby těší až překvapivě velké autonomii, a to především v důsledku ne zcela jasně definované pozice hudby v nápravném systému a určité nahodilosti s hudbou spojených aktivit v něm. Za v českém kontextu zajímavé dílčí pozorování považuji identifikaci klíčové role vězeňských kaplanů v organizování těchto aktivit, ať už je jejich obsah světský či v nejširším slova smyslu duchovní. Dílčí pozorování spadající do oblastí jednotlivých kapitol se pak zhruba shodují s poznatky zahraničních studií o například amerických věznicích, jak jejich obsah autorka v úvodu shrnuje a v průběhu kapitol připomíná.

Jako pro vedoucího práce pro mě bylo po tři roky tohoto studentského výzkumu fascinující sledovat jak autorčinu tvrdošijnost a odolnost při cestách do mimořádně obtížně dostupného a psychicky

extrémně náročného terénu (což je podle mého názoru velmi nesamozřejmá schopnost, která sama o sobě zaslouží ocenění), tak dílčí zážitky a pokroky v pozorováních, s nimiž nás během seminářů Kulturní analýzy hudby seznamovala. Zejména nevšední odhodlání, organizovanost, ale také třeba etickou integritu, které autorka během terénního výzkumu prokazovala, považuji za obdivuhodné. Tím spíše je však pro mě četba výsledného textu i určitým zklamáním. Vidím totiž, kolik z nashromážděného materiálu a komplexnosti dat se do něj nepodařilo transformovat, jak poněkud schematické je nakonec jeho strukturování a jak banálně vyznívají některé závěry.

Za základní problém považuji to, že téma není uchopeno více problémově, tedy ještě více „zdola“ ze syrových a mnohdy nejednoznačných dat, ale spíše schematicky a možná až příliš hladce. Jako někdo, kdo vývoj výzkumu dlouhodobě sledoval, vidím, že terén v textu nepromlouvá tak, jak by vzhledem k bohatství dat nashromážděných při pozorováních, v rozhovorech, korespondenci a dalších výzkumných aktivitách mohl. Konkrétní pozorování a rozhovory v textu samozřejmě nechybí; problémem je práce s nimi. Jsou totiž prezentované zploštěle a tím, že chybí jejich důslednější teoretizace, zůstává obecnější význam závěrů neukotvený a nedořečený. Zdrojem nejasnosti toho, co je vlastně ústřední téma a v čem spočívají jeho hlavní problémy, je už úvod. O tématech kapitol se dozvídáme izolovaně od diskuse literatury, takže nedochází k jejich potřebnému sepětí a problémovému uchopení. Také problém metody, a hlavně etiky výzkumu je pak navzdory bohaté výzkumné zkušenosti pojat více v obecných pojmech než na základě konkrétních popisů konkrétních situací, na nichž by byly vystavěny unikátní závěry (a vyjasnilo by se i dilema povahy práce mezi základním a aplikovaným výzkumem). A tato interpretační „špička“ pak jako by chyběla celé práci.

Úhrnem však lze každopádně říci, že autorka ve svém textu velmi prospěšně otevírá pro českou etnomuzikologii a spřízněné obory zcela nové téma a v souladu se svým hlavním cílem v základních obrysech spolehlivě mapuje fungování hudby v českých věznicích a některé jeho mechanismy. Otevírá při tom také celou řadu dílčích témat, byť někdy ne právě ideálně teoreticky reflektovaně, a naznačuje další relevantní směry uvažování. V neposlední řadě prokazuje schopnost etnografické práce v náročném terénu a osvědčuje vysokou míru empatie a morální integrity, které jsou pro takový typ výzkumu nezbytné. Z hlediska hudební etnografie jako zvolené metody má však text své limity, což lze formulovat i tak, že – navzdory podle mého názoru vzorovému vlastnímu výzkumu – při promýšlení jeho výsledků a sepisování diplomového textu autorka plně nevyužila potenciálu hudebně etnografické metody. Navrhuji hodnocení **velmi dobře**.